

Dzień Pamięci o Zagładzie Romów

W dniach 1 i 2 sierpnia 2011 r. w Krakowie i Oświęcimiu odbyły się uroczyste obchody Dnia Pamięci o Zagładzie Romów i Sinty. W tym roku miały one szczególnie uroczysty charakter z powodu przyjęcia przez Sejm RP dnia 29 lipca br. uchwały o ustanowieniu przypadającego 2 sierpnia Dnia Pamięci o Zagładzie Romów świętem państwowym.

Organizatorem obchodów był Zespół do Spraw Romskich Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych RP. Wydarzenie wsparli ponadto Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania, Minister Elżbieta Radziszewska oraz Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka (ODIHR) OBWE. Patronat nad uroczystościami objęli Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Bronisław Komorowski, a także Przewodniczący Parlamentu Europejskiego prof. Jerzy Buzek.

Wydarzenie to stanowi symboliczne upamiętnienie likwidacji tzw. „romskiego obozu rodzinnego” w Auschwitz – Birkenau nocą z 2 na 3 sierpnia 1944 r., w wyniku której śmierć w komorach gazowych poniosło 3 tysiące Romów, w tym również dzieci, kobiet i starców. Ogółem w KL Auschwitz – Birkenau życie straciło 20 tysięcy osób narodowości romskiej.

Pierwszy dzień obchodów obejmował wyjazdowe posiedzenie Zespołu

do Spraw Romskich KWRMNIe, które miało miejsce w siedzibie Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie. Uczestniczyli w nim członkowie tegoż Zespołu, Minister Elżbieta Radziszewska, Wojewoda Małopolski Stanisław Kracik, a także parlamentarzyści i urzędnicy państwowi. Podczas spotkania Poseł z Ziemi Szczecinek – Wiesław Suchowiejko odczytał pełen tekst uchwały Sejmu RP z dnia 29 lipca, a jego uczestnicy z Minister Radziszewską, Wojewodą Kracikiem i romskim członkiem Komisji Wspólnej, Romanem Chojnackim na czele podkreślali skalę tragedii, jaką była dla narodu romskiego zagłada ich przodków w czasie II wojny światowej, akcentując jednocześnie konieczność ukazania pełnego jej obrazu.

Tego samego dnia w Międzynarodowym Centrum Kultury na Rynku Głównym w Krakowie odbyło się Międzynarodowe Sympozjum zatytułowane „Zagłada Romów i Sinty: Pamięć, Tożsamość i Współczesny Rasizm”,

którego organizatorem było ODIHR OBWE. Wśród jego uczestników obecni byli parlamentarzyści i przedstawiciele instytucji RP najwyższego szczebla, urzędnicy i działacze organizacji międzynarodowych z Andrzejem Mirgą (OBWE) na czele, a także młodzież romska z Polski i zza granicy. W trakcie konferencji zaprezentowano wspólną stronę internetową OBWE i Rady Europy z materiałami i informacjami dotyczącymi zagłady Romów, a także publikacje Międzynarodowego Centrum Edukacji o Auschwitz i Holokauście działającego w ramach Muzeum Auschwitz – Birkenau. Kolejnymi elementami konferencji były dwa panele dyskusyjne poświęcone aktualnemu stanowi wiedzy i nauczania na temat zagłady Romów podczas II wojny światowej oraz doświadczeniom z zakresu nauczania tej tematyki w przeszłości, jak również wyzwaniom przyszłości w tej materii.

Uczestnicy obu debat, wśród których oprócz polityków RP oraz członków Zespołu do Spraw Romskich obecni byli naukowcy z uczelni w Berlinie, Grazu, Warszawie, przedstawiciele muzeów historii i kultury Romów w Brnie i Tarnowie, pracownicy izb pamięci w Oświęcimiu, Mauthausen i Amsterdamie, a także reprezentanci Parlamentu Europejskiego i rządów innych państw, mediów krajowych i zagranicznych, jak również działacze i młodzież romska z Polski i innych krajów europejskich wspólnie zastanawiali się nad znaczeniem pamięci o Holokauście Romów zarówno dla Europy, jak i dla nich samych.

Zdaniem wszystkich zgromadzonych najważniejszą kwestią jest oficjalne przyznanie, iż zagłada Romów była dziełem nie tylko niemieckich nazistów, lecz również wspierających ich kolaborantów w wielu krajach. Podkreślili przy tym, że wiedza ta nie będzie łatwa do zaakceptowania dla rządów i elit politycznych poszczególnych państw, a już tym bardziej dla tamtejszych społeczeństw. Tak samo wyrazili się na temat tego, że samo uznanie faktu dokonania ludobójstwa na narodzie romskim jest czynnością niepełną, o ile nie pójdzie za tym duchowe, a także materialne zadośćuczynienie.

Zgodnie uznano, że podtrzymywanie pamięci o tragicznych wydarzeniach z przełomu lat 30 – tych i 40 – tych XX w. jest niezwykle potrzebne choćby z uwagi na wciąż aktywne w Europie ugrupowania nastawione faszystowsko, rasistowsko i ksenofobicznie. Ostrzegli jednocześnie przed próbami kształtowania

tożsamości romskiej w oparciu o tragiczne losy podczas II wojny światowej. Nie znaczy to jednak, że należy zapominać o tym tragicznym epizodzie historii narodu romskiego, który jest dla Romów tak samo ważny, jak analogiczne wydarzenia dla Żydów, Polaków, Rosjan, Ukraińców czy Białorusinów. Straty narodu romskiego dokonane niemal 70 lat temu zatem muszą tkwić w pamięci zarówno obecnego, jak i przyszłych pokoleń Romów. Nie mogą one jednak stanowić pryzmatu w postrzeganiu otaczającego świata mimo podobieństw niektórych zjawisk. Właśnie te zjawiska zarówno 70 lat temu, jak i teraz w XXI w. są jednak niekwestionowanym dowodem przywiązania europejskich Romów do swych państw. Przywiązania za które ponosili oni absolutnie niesprawiedliwe i w żaden sposób niewspółmierne cierpienia.

Dnia 2 sierpnia, uczestnicy obchodów z Minister Radziszewską, Posłami na Sejm RP członkami Zespołu do Spraw Romskich oraz przedstawicielami romskich podmiotów międzynarodowych i młodzieżą romską z różnych regionów Polski i Europy wzięły udział w uroczystej ceremonii pod Pomnikiem Ofiar w Brzezince. Miała ona bardzo podniosły i chwilami bardzo smutny charakter. Elżbieta Radziszewska oraz Roman Chojnacki wygłaszając swe przemówienia poświęcone pamięci pomordowanych Romów oraz ich odwadze i niszczonej poczuciu godności z najwyższym trudem starali się ukryć swe emocje, podobnie jak i pozostali uczestnicy uroczystości prowadzonej przez członków Europejskiej Sieci Romskich Organizacji Młodzieżowych TernYpe. Członkowie TernYpe odśpiewali pieśń poświęconą swym zabitym przodkom oraz odmówili za nich modlitwę. Wszyscy uczestnicy w ciszy i skupieniu oddali hołd romskim ofiarom nazistowskiej

Apel do świata

Oświęcim, 2 sierpnia 2011 r.

Zebraliśmy się wszyscy w tym miejscu ażeby oddać cześć Romom zamordowanym w obozie Auschwitz – Birkenau i przypomnieć całemu światu jaką tragedię przeżyli Romowie nie tylko tu, ale podczas całej II wojny światowej. To zwolennicy zbrodniczej ideologii nazistowskiej dokonali tej tragedii wobec naszych romskich braci i sióstr. Ci okrutni mordercy uważali, że Romowie jako naród bez państwa nie mają prawa do życia i bez cienia uczuć zamordowali setki osób. Nie mieli litości dla nikogo, nie przetrwali chorzy, starsi, kobiety ani dzieci. Po dziś, powietrze w tym miejscu zdaje się być naznaczone ciężarem dokonanej tu zbrodni, a ziemia, po której teraz stąpamy pamięta jeszcze niewinną krew rozlaną lata temu w tym miejscu.

Przez wiele lat po wojnie świat milczał na temat zagłady Romów. Dopiero 30 lat temu w Getyndze oficjalnie zaczęto mówić o romskim Holokauście (Porrajmos). Jednak Romowie od dawna starali się i starają się nadal zachować pamięć o tragedii swego narodu, również w Polsce. Dziś mówimy głośno i otwarcie o tym, czego dokonali na tej ziemi ludzie bez serca, z głowami nabitymi nazistowską ideologią, oddajemy cześć i chwałę wszystkim, którzy oddali swe życie przez tę nieludzką ideę. Niech ten tragiczny okres w historii Europy będzie przestrogą dla całego świata. Nie odrzucajcie, nie dyskryminujcie, nie prześladujcie. Pochodzenie etniczne, wygląd czy pozycja społeczna, nie są powodem do budowania barier, a motorem do tworzenia wspólnoty, integracji i współdziałania. Bez względu na narodowość, przekonania i kulturę, jesteśmy przede wszystkim ludźmi.

Romowie na całym świecie wiedzą co oznacza nietolerancja i chcą przed nią uchronić wszystkie pozostałe narody świata. Jeden jest bowiem świat dla wszystkich i wszyscy jesteśmy w nim równi, mamy takie samo prawo do życia i szczęścia. Niech to przesłanie będzie dla nas drogowskazem, prowadzącym do zgodnego życia pod znakiem tolerancji i szacunku. Niech te tragiczne wydarzenia, będą dla nas przestrogą, niech zmuszą nas do refleksji, nad światem i naturą człowieka. Pamiętajmy o duszach naszych zmarłych braci i sióstr, którzy zginęli, byśmy dziś byli świadomi zła i bezduszości do jakiej zdolny jest człowiek. Uchrońmy się przed tym. Pamiętajmy.

ideologii, a także ofiarom innych narodowości. Kolejnym punktem drugiego dnia obchodów było zwiedzanie terenów po byłym obozie koncentracyjnym Auschwitz – Birkenau.

Lekcja wyniesiona podczas dwóch pierwszych dni sierpnia 2011 na zawsze pozostanie w pamięci nas - uczestników wyjazdu do Małopolski. Te tragiczne wydarzenia pokazują nam, iż nigdy nie wolno pozwolić nie tylko na odradzenie się tych zbrodniczych ruchów, lecz należy również sprzeciwiać się wszelkim przejawom i aktom rasizmu, ksenofobii i nienawiści o podłożu etnicznym w każdym miejscu Polski, Europy i świata.

M. Babicki

Mire manusza, dadyves rakciam pes daj pe da bibahtali phuv sai sy romane ratesa zatsiudy. Phuv sai zalija bute manuszen da svetostyr. Rakciam pes daj dadyves kaj te sykavas kaj jame Roma nabistyras jamare mułendyr sałe tsine zamarde pelde nazistendyr

Historia sai men dukhał kierde o sasytka nazisty, sałe kamde te zamareł celi jamary nacja Romani. Historia bibahtali daja našty te bistryras. Našty te bistryreł pes so jamare Romenca kerde, kicy ćacunes tsine zamarde jamare Roma dre dujto maryben. Soskie pelde but berša narakirelys pe pał Romano Holokausto, soskie sys garudo ćacipen, so przegene Roma. Sy jamen pravo te dzinas celo ćacipen pał da bibahtali i dukani historia. Ćacipnatyr našty te daras pe, joj men dukhał, ale so te keras. Dzipen Romano sys pharo i duredyr isy pharo, adzia sveto sy kierdo.

Dadyves daj, oddas patyv sare mułorengi sałe zgene ta sfetostyr. Kaj tengry duk, tengro meryben te na bistryreł pe. Te na bistryras kon jame sam i te naładzias pe te phenel: me som Rom, dadeskro tsiavo sało dział devleskre dromesa. I pał da bibaht sai menge kerde nazisty neh Deveł lenge odpreskireł dre boliben a jamare sare mułorengi tokhi phuv

Roma and Sinti Genocide Remembrance Day

On the 1st and 2nd of August 2011 in Cracow and Oświęcim took place a festive celebration of Roma and Sinti Genocide Remembrance Day. This year it had a particularly festive character in the result of approval of the resolution on naming the 2nd of August Roma and Sinti Genocide Remembrance Day as the state's festival.

The organizer of the celebrations was The Group for Roma Affairs of the Common Government and National and Ethnic Minorities Commission of the Republic of Poland. The event was also supported by the Government Plenipotentiary for Equal Treatment, Minister Elżbieta Radziszewska and the Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) OSCE. The Patronage on the celebrations was held by the President of the Republic of Poland, Bronisław Komorowski, as well as by the Chairman of the European Parliament, Prof. Jerzy Buzek.

This event is a symbolic commemoration of the so-called "family gypsy camp" of Auschwitz – Birkenau liquidation at the night of 2nd and 3rd August 1944, in the result of which about 3,000 Roma, including children, women and elderly were killed in the gas chambers. Altogether in the KL Auschwitz – Birkenau died 20,000 persons of Romani origin.

The first day of celebrations included the away meeting of the Group for Roma Affairs of the Common Government and National and Ethnic Minorities Commission, which took place in the building of the Lesser Poland Voivodeship Office of Cracow. In the meeting participated members of that Group, Minister Radziszewska, the Lesser Poland's Voivodeship, Stanisław Kracik as well as MPs and state's officials. During the meeting there was read a full text of the Sejm RP resolution and its' participants with the Minister Radziszewska, Voivodeship Kracik and Romani Member of the Common Commission, Roman Cojnicki at the top underlined the scale of the tragedy, which was for Romani nation the genocide of their predecessors during the Second World War, emphasizing also the necessity of showing its' view.

On the same day in the International Centre of Culture on the Main Market in Cracow took place the International Symposium titled "Roma and Sinti Genocide: Memory, Identity and Present – Day Racism", which organizer was the OSCE ODIHR. Among its' participants were present MPs and representatives of the Republic of Poland highest

rank institutions, officials and activists of the international organizations with Andrzej Mirga (OSCE) at the top, as well as Romani youth from Poland and abroad. During the meeting there was presented the common OSCE and CoE website containing materials and information on Roma Genocide, as well as publications by the International Centre for the Education on Auschwitz and Holocaust, which is working within The Auschwitz – Birkenau Museum. The next elements of the conference were 2 panel discussions on the current state of knowledge and teaching about Roma Genocide during the Second World War and experiences in the field of teaching these topics in the past, but also about the future challenges in this field.

The participants of both debates, among whom besides the Republic of Poland politicians and members of the Group for Roma Affairs were present researchers from the universities of Berlin, Graz and Warsaw, representatives of the Museums for Roma History and Culture of Tarnów and Brno, employees of the Chambers of Memory in Oświęcim, Mauthausen and Amsterdam as well as the representatives of the European Parliament and other state's governments, national and international media and of course Romani activists and youth from Poland and other European countries were thinking of the meaning of the Roma Holocaust remembrance for Europe as well as for them.

In the opinion of all the assembled the most important matter is official admission, that Roma genocide was not the result of only German Nazis, but also of supporting them collaborators in many countries. They underlined that this knowledge will not be easy to accept for the governments and political elites of particular countries, but it will be especially difficult for those societies. They expressed the same opinions on the issue, that acceptance of the fact of committing genocide against the Romani people is not a complete thing unless it will be followed by the spiritual and material compensation.

It was unanimously accepted, that preservation of the memory of the tra-

gic events from 30s and 40s of the 20th century is very necessary at least due to still active fascist, racist and xenophobic oriented groups in Europe. They also warned against the attempts of shaping Romani identity on the basis of tragic fate during the Second World War. However, it does not mean, that one should forget about that tragic period of the Romani nation's history, which is important for Roma, like similar events for Jews, Poles, Russian, Ukrainians and Belarusians. The losses of Romani nation committed almost 70 years ago must be present in the memory of the present and future generations of Roma. Although, they cannot be a prism in seeing the surrounding world in spite of similarity between some phenomena. Those phenomena 70 years ago as well as now in the 21st century are anyway an unquestionable prove of the connections between European Roma and their countries. The connections for which they suffered absolutely unjustified and inappropriate in any way tortures.

On the 2nd of August participants of the celebrations with the Minister Radziszewska, MPs, Members of the Group for Roma Affairs and the representatives of Romani international institutions and Romani youth took part in a festive ceremony at the Memorial of the Victims in Brzezinka (Birkenau). It had a very solemn and sometimes sad character. Elżbieta Radziszewska and Roman Chojnicki presenting their speeches devoted to remembrance of the killed Roma and their courage and abused feeling of dignity with a greatest difficulty tried to hide their emotions, just like other participants of the celebrations' which was conducted by members of the European Roma Youth Network TernYpe, among whom was also present the representative of Romani youth from Poland Karolina Mirga. The member of TernYpe sang a song devoted to their murdered predecessors and they said a prayer for them. All the assembled in the silence gave honor to Romani victims of Nazi ideology as well as victims of other nationalities. The next point of the second day of celebrations' was visiting terrains after the former concentration camp in Auschwitz and Birkenau.

The lesson learned during the two first days of August 2011 will stay forever in the memory of us – participants of the trip to Lesser Poland. These tragic events show us, that we can never allow not only for the resurrection of those criminal movements, but it is also necessary to stand up against any signs and acts of racism, xenophobia and ethnically based hatred in any place of Poland, Europe and the world.

Roman Atm

ISSN 1896-4427

**Dzień Pamięci
o Zagładzie Romów**